

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

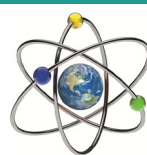
№10(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 98 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oğlu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli oliy ta'lim boshqaruvida kommunikativ kreativlikni rivojlantirishning tashkiliy pedagogik mexanizmi	10
<i>Mamatova Xilola Muxiddinovna</i>	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ijobiy va salbiy jihatlari: tizimli tahlil va strategik yondashuvlar	14
<i>Zamira Nishanova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot va ijodiy faoliyat orqali o'zini namoyon etish ko'nikmalarini shakllantirish	17
<i>Abdug'afforova Navbahoroy Botirjon qizi</i>	
Raqamli sivilizatsiya davrida oliy ta'limda axborot-analitik kompetensiyani shakllantirishning nazariy-pedagogik asoslari	22
<i>Oybek Davlatov</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda o'yin texnologiyalarining ahamiyati	27
<i>Bekmuhammedova Muhlisa Abdusattarovna</i>	
Jaloliddin Rumiy asarlarida komil inson va shaxsiy kamolot masalalari	33
<i>Qodirova Madina Odiljon qizi</i>	
Interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	37
<i>Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi</i>	
Rhythmic Gymnastics: a Harmony of Art and Sport	42
<i>Hurshida Murzoyeva</i>	
Sport to'garaklari mashg'ulotlarining talaba-yoshlar jismoniy rivojlanishiga ta'siri	46
<i>Jabborova Sevara Asroqul qizi</i>	
Inklyuziv ta'lim sub'yektlari hamkorligini boshqarishning innovatsion pedagogik mexanizmlari	51
<i>Kuranboyeva Ozoda Xakimovna</i>	
Maktabdan tashqari ta'lim muhitining o'quvchilar ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ta'sir etuvchi pedagogik omillari	57
<i>Mexriniso Nosirova</i>	
Yangi O'zbekistonda maktabgacha va maktab ta'limi tizimi uchun zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashning rivojlanish istiqbollari	61
<i>Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi</i>	
Integrating Culture in Language Teaching and Developing Intercultural Tolerance: Pedagogical Approaches and Classroom Implications	65
<i>Tairova Ruzakhon Umidbek qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida darsga ijobiy munosabatlarni shakllantirish va rivojlantirish texnologiyalari	71
<i>Tursunbayeva Yulduz</i>	
Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim muhitining pedagogik-psixologik nazariy asoslari	75
<i>Xakimov Utkirbek Ilhomjon o'g'li</i>	
O'zbek xalq cholg'ulari orkestri ijrochiligi san'atining rivojlanish tarixi va uning pedagogik ta'limdagi o'rni ...	79
<i>Miskinova Sabina Ziyadxon qizi</i>	
Преодоление узбекско-русской лингвокультурной интерференции при текстоворждении студентов-филологов: методический аспект	85
<i>Тахирова Маъсуда Абдужаббор кизи</i>	
Инновационные методы преподавания русского языка в вузах Узбекистана: развитие коммуникативной и речевой компетенции учащихся	91
<i>Шокаримова Камола Абдуллаевна</i>	

INTERFAOL TA'LIM TEKNOLOGIYALARI ASOSIDA O'QUVCHILARNING IJODIY VA TANQIDIY FIKRLASH KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Ergasheva Shaxnoza Baxtiyor qizi

University of Business and Science "Pedagogika" yo'nalishi
2-bosqich magistri

Annotatsiya: Mazkur maqolada interfaol ta'lim texnologiyalari asosida o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishi, turli nuqtayi nazarlarni taqqoslashi va ijodiy yechimlar ishlab chiqishi muhim kompetensiyalardan biri sifatida qaraladi. Tadqiqotda interfaol metodlarning o'quvchilarning bilish faolligi, ijodiy tafakkuri va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Shuningdek, muammoli ta'lim, "Aqliy hujum", "Klaster", "Debat", "Keys-stadi" kabi interfaol metodlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari interfaol ta'lim texnologiyalaridan tizimli va maqsadli foydalanish o'quvchilarning fikrlash faolligini oshirish, mustaqil qaror qabul qilish va nostandart vaziyatlarga ijodiy yondashish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: interfaol ta'lim, ta'lim texnologiyalari, ijodiy tafakkur, tanqidiy fikrlash, kreativlik, o'quvchi kompetensiyasi, muammoli ta'lim, interfaol metodlar, mustaqil fikrlash, pedagogik imkoniyatlar.

Abstract: This article examines the pedagogical potential of developing students' creative and critical thinking competencies through interactive educational technologies. In modern education, students' independent thinking, ability to analyze problematic situations, compare different perspectives, and develop creative solutions are considered important competencies. The study analyzes the role of interactive methods in developing students' cognitive activity, creative thinking, and critical thinking skills. It also examines the pedagogical potential of using problem-based learning, brainstorming, clustering, debates, and case study methods. The findings indicate that the systematic and purposeful use of interactive educational technologies contributes to increasing students' cognitive activity, developing their ability to make independent decisions, and encouraging creative approaches to solving non-standard problems.

Key words: interactive learning, educational technologies, creative thinking, critical thinking, creativity, student competencies, problem-based learning, interactive methods, independent thinking, pedagogical potential.

Аннотация: В статье рассматриваются педагогические возможности развития творческого и критического мышления учащихся на основе интерактивных образовательных технологий. В условиях современного образования самостоятельное мышление учащихся, анализ проблемных ситуаций, сравнение различных точек зрения и поиск творческих решений рассматриваются как важные компетенции. В исследовании анализируется роль интерактивных методов в развитии познавательной активности, творческого мышления и навыков критического мышления учащихся. Также рассматриваются педагогические возможности использования таких методов, как мозговой штурм, кластер, дебаты, кейс-стади и проблемное обучение. Результаты исследования показывают, что систематическое и целенаправленное использование интерактивных образовательных технологий способствует повышению мыслительной активности учащихся, развитию способности самостоятельно принимать решения и творчески подходить к решению нестандартных ситуаций.

Ключевые слова: интерактивное обучение, образовательные технологии, творческое мышление, критическое мышление, креативность, компетенции учащихся, проблемное обучение, интерактивные методы, самостоятельное мышление, педагогические возможности.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida yuz berayotgan o'zgarishlar o'quvchilarga tayyor bilimlarni berish bilan bir qatorda, ularda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, turli nuqtayi nazarlarni solishtirish, asoslangan xulosalar chiqarish va yangi g'oyalarni ilgari surish kabi kompetensiyalarni shakllantirishni talab etmoqda. Ayniqsa, tezkor axborot almashinuvi va raqamli muhitning kengayib borishi sharoitida o'quvchining mavjud ma'lumotlarni shunchaki o'zlashtirishi emas, balki ularni tahlil qilishi, baholashi va amaliy vaziyatlarda qo'llay olishi ta'lim samaradorligining muhim ko'rsatkichlaridan biriga aylanmoqda.

Bunday ko'nikmalarni shakllantirishda an'anaviy tushuntirish va reproduktiv ta'lim usullari bilan bir qatorda interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Interfaol metodlar o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida ishtirok etishga undaydi. Jumladan, muammoli vaziyatlar, munozara va debatlar, "Aqliy hujum", "Klaster", "Keys-stadi", guruhli topshiriqlar hamda ijodiy masalalardan foydalanish o'quvchilarning o'z fikrini asoslash, boshqalarning qarashlarini tinglash va tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Tadqiqotlarda interfaol ta'limdan foydalanish o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga, ularning darsdagi faolligini oshirishga va o'quv jarayonida faol ishtirokini ta'minlashga xizmat qilishi qayd etilgan ^[1].

Shuningdek, interfaol ta'lim jarayonida o'quvchilar tayyor javobni qabul qiluvchi emas, balki muammoni mustaqil o'rganuvchi, savol qo'yuvchi, fikr bildiruvchi va o'z qarashlarini dalillar asosida himoya qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa ijodiy va tanqidiy fikrlashning birgalikda rivojlanishi uchun pedagogik muhit yaratadi. Shu sababli interfaol ta'lim texnologiyalarining o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalariga ta'sirini pedagogik jihatdan o'rganish hamda samarali metodlarni aniqlash muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'quvchilarda ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlarining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalishdagi ilmiy izlanishlarda ta'lim jarayonini o'quvchining mustaqil fikrlashi, muammolarni tahlil qilishi, dalillarni baholashi va turli xil yechimlarni ishlab chiqishiga yo'naltirish zarurligi ta'kidlanadi. An'anaviy ta'limda bilimlarni tayyor shaklda o'zlashtirishga ko'proq e'tibor berilsa, zamonaviy pedagogik yondashuvlarda o'quvchining bilimni izlab topishi, uni tahlil qilishi va amaliy faoliyatda qo'llashi ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda.

Tanqidiy fikrlash tushunchasini tadqiq qilgan P. Facione fikriga ko'ra, tanqidiy fikrlash shaxsning maqsadli va o'zini o'zi boshqaradigan fikrlash faoliyati bo'lib, unda tahlil qilish, izohlash, baholash, xulosa chiqarish va o'z fikrlash jarayonini nazorat qilish kabi ko'nikmalar muhim o'rin tutadi ^[2]. Mazkur yondashuvdan kelib chiqib, o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish faqatgina ularga savol berish yoki muammoli topshiriq taqdim etish bilan cheklanmaydi. Bunda o'quvchini o'z fikrini dalillar asosida ifodalash, qarama-qarshi fikrlarni solishtirish, axborotning ishonchililigini baholash va mustaqil xulosaga kelishga o'rgatish muhimdir.

Ijodiy tafakkur esa o'quvchining mavjud bilimlardan yangi g'oyalar yaratish, muammoga noodatiy nuqtayi nazardan qarash va bir nechta muqobil yechimlarni taklif qilish qobiliyati bilan bog'liq. Shu sababli ijodiy va tanqidiy fikrlashni alohida-alohida emas, balki bir-birini to'ldiruvchi kompetensiyalar sifatida rivojlantirish maqsadga muvofiq. Ijodiy fikrlash yangi g'oyalarni ilgari surishga imkon bersa, tanqidiy fikrlash ushbu g'oyalarni tahlil qilish, ularning asoslanganligi va amaliy ahamiyatini baholashga yordam beradi.

Interfaol ta'lim texnologiyalarining mazkur jarayondagi imkoniyatlari ham bir qator tadqiqotlarda yoritilgan. T. Blyznyuk va T. Kachak interfaol ta'limning o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini o'rganib, bunday yondashuv o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faol ishtirokini kuchaytirishi, fikr almashish va muammolarni birgalikda tahlil qilish imkoniyatlarini kengaytirishini ko'rsatganlar ^[3]. Interfaol metodlarning muhim jihati shundaki, ular o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, "Aqliy hujum", "Klaster", "Debat", "Keys-stadi", muammoli vaziyatlar va guruhli topshiriqlar kabi metodlardan foydalanish o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtirish uchun samarali pedagogik vosita bo'lishi mumkin. Bunday metodlar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalash, boshqa o'quvchilarning qarashlarini tinglash, ularni taqqoslash va o'z pozitsiyasini asoslash imkoniyatiga ega bo'ladi. Ayniqsa, ochiq savollar va bir nechta javob variantlarini talab qiluvchi topshiriqlar ijodiy tafakkurni rag'batlantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, o'rganilgan adabiyotlar interfaol ta'lim texnologiyalari o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish uchun zarur pedagogik imkoniyatlarni yaratishini ko'rsatadi. Biroq mazkur metodlarni tizimli ravishda qo'llash, ularning o'quvchilarning ijodiy tafakkuri va tanqidiy fikrlashiga ta'sirini birgalikda o'rganish hamda samarali metodik modelni ishlab chiqish masalalari yanada chuqur tadqiq etishni talab qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning metodologik asosini o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy pedagogik yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyekti sifatida qarash, uning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishi, yangi g'oyalarni ilgari surishi va o'z fikrini asoslay olishini ta'minlashga e'tibor qaratildi. Shu asosda tadqiqotda interfaol ta'lim texnologiyalarining o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari o'rganildi.

Tadqiqotda tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirish, pedagogik kuzatish va nazariy manbalarni o'rganish kabi ilmiy-tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tahlil metodi yordamida ijodiy va tanqidiy fikrlash tushunchalarining pedagogik mazmuni hamda ularni rivojlantirishga xizmat qiluvchi interfaol metodlarning xususiyatlari o'rganildi. Sintez va umumlashtirish metodlari asosida turli ilmiy qarashlar o'zaro bog'landi va tadqiqot mavzusiga tegishli umumiy xulosalar shakllantirildi.

Tadqiqotning muhim metodologik yo'nalishlaridan biri faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv hisoblanadi. Mazkur yondashuvga ko'ra, o'quvchining fikrlash ko'nikmalari faqat nazariy ma'lumotlarni o'zlashtirish jarayonida emas, balki amaliy va mustaqil faoliyat davomida samarali shakllanadi. Shu sababli tadqiqotda o'quvchilarni muammoli vaziyatlarga jalb qilish, ularga ochiq savollar berish, mustaqil qaror qabul qilish va turli yechimlarni ishlab chiqishga imkon yaratish muhim metodik shart sifatida belgilandi.

Shuningdek, tadqiqotda muammoli ta'lim va interfaol ta'lim yondashuvlari o'zaro uyg'unlashtirildi. O'quvchilarga aniq javobi mavjud bo'lmagan yoki bir nechta yechimni talab qiladigan topshiriqlar berish orqali ularning muammoni aniqlash, ma'lumotlarni tahlil qilish, taxminlar ilgari surish va asoslangan xulosalar chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirish ko'zda tutildi. Bu jarayonda "Aqliy hujum", "Klaster", "Debat", "Keys-stadi", guruhli muhokama va ijodiy topshiriqlardan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilindi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodologiyasida o'quvchining mavjud ma'lumotlarni shunchaki qabul qilishi emas, balki ularni tahlil qilishi, dalillarni baholashi va mustaqil xulosaga kelishi muhim hisoblanadi. P. Facione tomonidan ishlab chiqilgan tanqidiy fikrlash konsepsiyasida tahlil, baholash, xulosa chiqarish va o'z fikrlash jarayonini nazorat qilish kabi ko'nikmalar muhim tarkibiy qismlar sifatida ko'rsatiladi^[4]. Ushbu nazariy qarash tadqiqotda o'quvchilarning tanqidiy fikrlash darajasini baholashda metodologik asoslardan biri sifatida olindi.

Tadqiqot metodologiyasida ijodiy fikrlashni rivojlantirishga ham alohida e'tibor qaratildi. Bunda o'quvchilarning bitta muammoga turli xil yechimlarni taklif qilishi, noodatiy g'oyalarni ilgari surishi, mavjud bilimlarni yangi vaziyatlarda qo'llashi va o'z qarashlarini erkin ifodalashi muhim mezonlar sifatida belgilandi. Ijodiy fikrlashni rivojlantirish jarayonida o'quvchilarga ochiq turdagi topshiriqlar, muqobil yechimlarni talab qiluvchi savollar va ijodiy vazifalarni berish samarali metodik vosita sifatida qaraldi.

Tadqiqot jarayonida interfaol ta'limning o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalariga ta'sirini o'rgangan ilmiy tadqiqotlar ham tahlil qilindi. Xususan, interfaol ta'lim o'quvchilarning darsdagi faolligini oshirishi, fikr almashish, muammolarni birgalikda muhokama qilish va o'z qarashlarini asoslash imkoniyatlarini kengaytirishi qayd etilgan^[5]. Shu sababli tadqiqot metodologiyasida o'quvchilarning individual faoliyati bilan bir qatorda juftlik va kichik guruhlardagi hamkorlik faoliyatiga ham e'tibor qaratildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'quvchilarda ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish jarayonini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'limda o'quvchining faolligini ta'minlaydigan interfaol metodlardan foydalanish muhim pedagogik imkoniyatlarni yaratadi. An'anaviy darslarda o'quvchi ko'pincha tayyor bilimlarni qabul qiluvchi sifatida ishtirok etsa, interfaol ta'lim jarayonida u muammoni aniqlash, savollarga javob izlash, o'z fikrini bildirish, boshqa qarashlarni tahlil qilish va xulosa chiqarish jarayonining bevosita ishtirokchisiga aylanadi. Bu esa fikrlash faoliyatining yuqori darajada tashkil etilishiga sharoit yaratadi.

Tahlillar asosida interfaol metodlarning o'quvchilarning ijodiy tafakkuriga ta'sirini bir necha yo'nalishda ko'rish mumkin.

Birinchidan, bunday metodlar o'quvchini yangi g'oyalar ishlab chiqishga undaydi. Masalan, "Aqliy hujum" metodida muayyan muammo yuzasidan imkon qadar ko'p fikr va takliflar ilgari suriladi. Ushbu jarayonda o'quvchi dastlabki fikrining to'g'ri yoki noto'g'riligidan ko'ra, yangi va muqobil g'oyalarni ishlab chiqishga yo'naltiriladi. Natijada uning fikrlash moslashuvchanligi va g'oya yaratish qobiliyati rivojlanadi.

Ikkinchidan, muammoli vaziyatlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlash faoliyatini kuchaytiradi. O'quvchiga tayyor javob berish o'rniga muammoning sababini aniqlash, mavjud ma'lumotlarni tahlil qilish va o'z yechimini taklif etish imkoniyati yaratiladi. Bunday topshiriqlar o'quvchini bir xil fikrlashdan voz kechib,

muammoga turli nuqtayi nazardan yondashishga undaydi. Shu jihatdan muammoli ta'lim ijodiy va tanqidiy fikrlashni birgalikda rivojlantirish imkonini beruvchi metodik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Tanqidiy fikrlashni shakllantirishda "Debat" va munozara metodlari ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodlarda o'quvchilar muayyan masala yuzasidan turli qarashlarni ilgari suradilar va o'z pozitsiyalarini dalillar bilan asoslashga harakat qiladilar. Jarayon davomida ular nafaqat o'z fikrlarini shakllantiradi, balki boshqa o'quvchilarning fikrlarini tinglash, taqqoslash va baholashni ham o'rganadi. Natijada dalillash, tahlil qilish, baholash va xulosa chiqarish kabi tanqidiy fikrlash elementlari rivojlanadi. Tanqidiy fikrlashning aynan tahlil, baholash va xulosa chiqarish kabi tarkibiy qismlardan tashkil topishi ilmiy adabiyotlarda ham qayd etilgan [6].

"Keys-stadi" metodi orqali esa o'quvchilarga real yoki shartli hayotiy vaziyatlar taqdim etilib, ulardan mavjud muammoni tahlil qilish va amaliy yechim ishlab chiqish talab qilinadi. Ushbu metodning ahamiyati shundaki, o'quvchi nazariy bilimlarini amaliy vaziyat bilan bog'laydi. Masalan, ijtimoiy, ekologik yoki kundalik hayotga oid muammo berilganda, o'quvchilar muammoning sabablarini aniqlashi, mavjud imkoniyatlarni baholashi va bir nechta yechim variantlarini ishlab chiqishi mumkin. Bu jarayonda ijodiy fikrlash bilan bir qatorda tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalari ham faollashadi.

"Klaster" metodi esa o'quvchilarning fikrlarni tizimlashtirish va ular o'rtasidagi bog'liqliklarni aniqlashiga yordam beradi. Muayyan mavzu markazga joylashtirilib, u bilan bog'liq tushuncha va g'oyalar ketma-ket shakllantiriladi. Bunday faoliyat o'quvchining assotsiativ fikrlashini rivojlantiradi, mavzu bo'yicha mavjud bilimlarini faollashtiradi va yangi g'oyalarni shakllantirishga yordam beradi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlarning samaradorligi ularni dars jarayonida qanday maqsadda va qanday ketma-ketlikda qo'llashga ham bog'liq. Biror metoddan shunchaki foydalanishning o'zi yuqori natijani kafolatlamaydi. O'qituvchi avvalo darsning maqsadini belgilashi, o'quvchilarda rivojlantirilishi lozim bo'lgan fikrlash ko'nikmasini aniqlashi va shunga mos interfaol metodni tanlashi zarur. Masalan, yangi g'oyalarni shakllantirish uchun "Aqliy hujum", muammoni chuqur tahlil qilish uchun "Keys-stadi", qarashlarni solishtirish va dalillash uchun "Debat", tushunchalar o'rtasidagi aloqalarni aniqlash uchun esa "Klaster" metodidan foydalanish maqsadga muvofiq.

Interfaol ta'lim bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda ham o'quvchilarning faol ishtiroki, o'zaro muloqoti va fikr almashishi tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun muhim omillar sifatida ko'rsatiladi [7]. Shu sababli dars jarayonida individual topshiriqlar bilan bir qatorda kichik guruhlarda ishlash, juftlikda muhokama qilish va jamoaviy qaror qabul qilish kabi faoliyat shakllaridan foydalanish o'quvchilarning fikrlash faolligini oshirishi mumkin.

Tadqiqot doirasidagi nazariy tahlillar asosida interfaol metodlardan foydalanish natijasida o'quvchilarda bir qator muhim ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyati mavjudligi aniqlandi (1-jadval).

1-jadval: Interfaol metodlar asosida rivojlantiriladigan ko'nikmalar va kutiladigan natijalar

Rivojlantiriladigan ko'nikma	Interfaol metod	Kutiladigan natija
Mustaqil fikrlash	Muammoli ta'lim	O'quvchi mustaqil xulosa chiqaradi
G'oya yaratish	"Aqliy hujum"	Yangi va muqobil g'oyalar shakllanadi
Tahlil qilish	"Keys-stadi"	Muammoning sabablari va yechimlari aniqlanadi
Dalillash	"Debat"	O'quvchi o'z fikrini asoslaydi
Taqqoslash	Munozara	Turli nuqtayi nazarlar baholanadi
Tizimlashtirish	"Klaster"	Tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlik aniqlanadi

Shuningdek, tahlil jarayonida ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda o'qituvchining roli ham muhimligi aniqlandi. O'qituvchi bu jarayonda faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarni fikrlashga yo'naltiruvchi, savol berishga undovchi va mustaqil izlanish uchun sharoit yaratuvchi pedagog sifatida faoliyat yuritishi lozim. Ayniqsa, o'quvchining javobi noto'g'ri bo'lgan holatlarda uni darhol rad etish o'rniga, "Nima uchun shunday deb o'ylaysiz?", "Bunga qanday dalil keltira olasiz?", "Boshqa qanday yechim bo'lishi mumkin?" kabi savollar orqali fikrlash jarayonini davom ettirish samarali hisoblanadi.

Umumlashtirib aytganda, tahlil natijalari interfaol ta'lim texnologiyalari o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish uchun kompleks pedagogik imkoniyat yaratishini ko'rsatadi. Bunda metodlarning o'zi bilan bir qatorda ularni maqsadli tanlash, o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, muammoli vaziyatlarni yaratish, erkin fikr almashish muhitini shakllantirish va o'quvchilarning mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tahlillar asosida interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarda ijodiy va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali pedagogik imkoniyatlaridan biri ekanligi aniqlandi. Interfaol metodlar o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirib, unda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, turli qarashlarni taqqoslash, o'z fikrini asoslash va muqobil yechimlarni izlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirishda o'quvchilarga erkin fikr bildirish, yangi g'oyalarni ilgari surish va nostandart yechimlarni taklif qilish imkoniyatini beruvchi topshiriqlardan foydalanish muhimdir. Tanqidiy fikrlashni shakllantirishda esa muammoli savollar, munozara va debatlar, dalillarni tahlil qilish, axborotni baholash hamda mustaqil xulosa chiqarishga yo'naltirilgan faoliyatlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, interfaol metodlarning samaradorligi ularni dars jarayonida maqsadli va tizimli qo'llashga bog'liq. "Aqliy hujum", "Klaster", "Keys-stadi", "Debat", muammoli ta'lim va guruhli ishlash kabi metodlarni o'quvchilarning yoshi, individual xususiyatlari va ta'lim mazmunidan kelib chiqib tanlash zarur. Bunda o'qituvchi o'quvchilarga tayyor javob berishdan ko'ra, ularni izlanish, tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirishi lozim.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Umumta'lim fanlarini o'qitishda ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan interfaol metodlardan muntazam foydalanish.
2. Dars jarayoniga muammoli vaziyatlar, ochiq savollar va bir nechta yechimga ega bo'lgan ijodiy topshiriqlarni keng joriy etish.
3. O'quvchilarning mustaqil fikrlashi va o'z qarashlarini dalillar asosida ifodalashiga imkon beruvchi munozara va debatlarini tashkil etish.
4. "Aqliy hujum", "Klaster", "Keys-stadi" kabi metodlardan fan mazmuni va dars maqsadiga mos ravishda foydalanish.
5. O'qituvchilarning interfaol pedagogik texnologiyalar va fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi bo'yicha kasbiy kompetensiyalarini oshirish.
6. O'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash rivojlanishini muntazam kuzatib borish hamda natijalarni baholashning amaliy mezonlarini ishlab chiqish.
7. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning individual va guruhli faoliyatini uyg'unlashtirish orqali hamkorlikda fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Umuman olganda, interfaol ta'lim texnologiyalarini maqsadli, tizimli va pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etish o'quvchilarning nafaqat bilimlarni o'zlashtirishiga, balki ijodiy fikrlaydigan, axborotni tanqidiy baholay oladigan, mustaqil qaror qabul qiladigan va muammolarga innovatsion yondasha oladigan shaxs sifatida rivojlanishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Blyznyuk T., Kachak T. Benefits of Interactive Learning for Students' Critical Thinking Skills Improvement // Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. - 2024. - Vol. 11. - No. 1. - P. 94-102. DOI: 10.15330/jpnu.11.1.94-102.
2. Facione P. A. Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. - Insight Assessment, 2015.
3. Blyznyuk T., Kachak T. Benefits of Interactive Learning for Students' Critical Thinking Skills Improvement // Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. - 2024. - Vol. 11. - No. 1. - P. 94-102. DOI: 10.15330/jpnu.11.1.94-102. Maqola manbasi
4. Facione P. A. Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. - Insight Assessment, 2015.
5. Blyznyuk T., Kachak T. Benefits of Interactive Learning for Students' Critical Thinking Skills Improvement // Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. - 2024. - Vol. 11. - No. 1. - P. 94-102. DOI: 10.15330/jpnu.11.1.94-102. Maqola manbasi
6. Facione P. A. Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. - Insight Assessment, 2015.
7. Blyznyuk T., Kachak T. Benefits of Interactive Learning for Students' Critical Thinking Skills Improvement // Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. - 2024. - Vol. 11. - No. 1. - P. 94-102. DOI: 10.15330/jpnu.11.1.94-102.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.